

CHARAKTERISTIKA IDR

Invázne rastliny sú nepôvodné druhy, ktoré sa na územie Slovenska dostali činnosťou človeka – obchodom, dopravou, cestovaním. Napríklad boli dovezené ako okrasné alebo medonosné rastliny. Väčšina týchto druhov pochádza z Ameriky a z Ázie. Ich výskyt môžeme najčastejšie pozorovať v blízkosti ciest, železničných tratí ale aj vodných tokov.

Invázne druhy rastlín spôsobujú z hľadiska ekológie na novo obsadenom území zmeny, a to vďaka svojim strategickým schopnostiam šírenia sa, rýchleho prispôsobenia sa podmienkam, vysokej rozmnožovacej schopnosti a absencii prirodzených nepriateľov. Prispievajú predovšetkým k vytlačaniu pôvodných druhov rýchlym obsadzovaním ich stanovišť a tiež k celkovému zníženiu biologickej rôznorodosti – biodiverzity pôvodných ekosystémov vytváraním často veľkých plôch monocenóz.

MONITORING

Na území Slovenskej republiky, ako aj na území CHKO Cerová vrchovina, prebieha priebežný monitoring výskytu týchto druhov, pričom okrem druhu je zaznamenávaná plocha jeho výskytu, fáza v ktorej sa rastlina nachádza (kvitnutie, tvorba plodov), prípadne spôsob využívania pozemku.

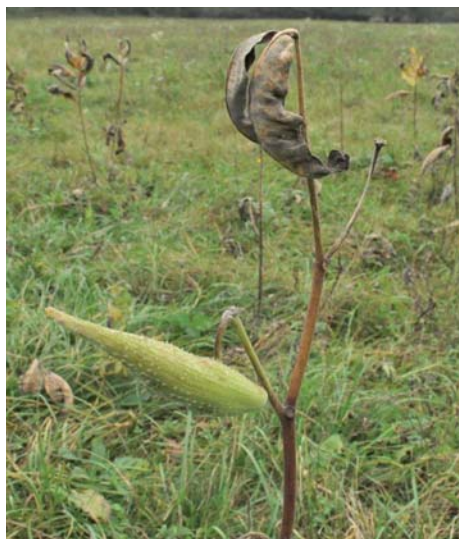

Mapovanie výskytu inváznych druhov rastlín, foto: Papáčová, L.

Súkvetie glejovky americkej, foto: Papáčová, L.

Na území CHKO Cerová vrchovina evidujeme výskyt napr. **glejovky americkej** /*Asclepias syriaca*, ktorá je druhom šíriacim sa z teplých južných častí Európy, pôvodom zo Severnej Ameriky, pričom na niektorých miestach sa už vyskytuje často vo veľkých populáciách (k. ú. Jestice). Kvitne od júna do júla, má špinavo

Plod glejovky americkej predstavuje jeden zo spôsobov rozširovania druhu, foto: Papáčová, L.

fialové až ružové polguľovité súkvetia. Plody majú tvar podlhovasto vajcovitých mechúrikov. Listy sú protistojné vajcovitého podlhovastého tvaru s celistvými okrajmi.

INVÁZNE DRUHY RASTLÍN V CHKO CEROVÁ VRCHOVINA

EURÓPSKA ÚNIA

Investícia do Vašej budúcnosti

op | žp

Publikácia bola vydaná v rámci projektu „Vypracovanie pilotného programu starostlivosti o NP Veľká Fatra, NP Muránska planina a CHKO Cerová vrchovina v súlade s prehľadným chránených území“, ktorý je spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Životné prostredie.

Takmer zdomácnený druh **hviezdnik ročný** /*Stenactis annua* má často plošný výskyt predovšetkým na miestach opustených orných pôd, resp. úhorov i okrajov ciest. Takisto pochádza zo Severnej Ameriky. Kvitne v júli až októbri. Úbory tvoria súmerné okrajové kvety bielej alebo fialovkastej farby a pravidelné žlté kvety terča.

Hviezdnik ročný, foto: Papáčová, L.

Ďalšie druhy s častým výskytom v území sú 2 druhy **zlatobyle** /*Solidago gigantea* a *S. canadensis*. Zlatobyle majú striedavé na okraji zubaté listy, a ich súkvetia sú tvorené úbormi drobných žltých kvetov, usporiadaných do hustých chocholíkatých metlín. Kvitnú od konca augusta do septembra.

Najjednoduchším spôsobom odstraňovania zlatobyle je mechanicky (ostrihať alebo orezať súkvetia, prípadne kosiť plochy s rastlinami pred rozkvitnutím).
Foto: Papáčová, L

Na plochách navážok zeminy, okoliach ciest, úhoroch a eróziou narušených xerothermných pasienkoch sa vyskytuje aj **ambrózia palinolistá** /*Ambrosia artemisiifolia*. Ambrózia je pôvodom zo Severnej Ameriky. Listy má jednoducho až trikrát perovito strihané. Bledožlté kvety sú usporiadané v úboroch.

Ambrózia palinolistá v k.ú. Petrovce, foto: Belanová, E.

V CHKO sú lokalizované aj plochy s výskytom **pohánkovca** /*Fallopia* sp. Pohánkovec má pôvod vo východnej Ázii. Vyskytuje sa vo forme krovitých porastov, ktoré sú veľmi husté až nepreniknuteľné. Veľmi rýchlo a agresívne sa rozmnožuje podzemkami alebo ich fragmentami. Pri zemných prácach môže dochádzať k ich prenosu na nové lokality.

Pohánkovec po chemickom zásahu, lokalita Mačací potok, r. 2005, foto: Gáliš, R.

Voľné krmoviská poľovnej zveri sú častým zdrojom šírenia invázných druhov: **durman obyčajný** /*Datura stramonium*, **podslnečník theofrastov** /*Abutilon theophrasti*, **sľnečnica hl'uznatá** /*Helianthus tuberosus*.

Podslnečník theofrastov, foto: Papáčová, L.

Kvet durmana obyčajného, foto: Papáčová, L.

Plod durmana obyčajného, foto: Papáčová, L.

Najčastejšími druhmi invázných drevín sú okrem **agáta bieleho** /*Robinia pseudoacacia* aj **pajaseň žliazkatý** /*Ailanthus altissima* a **javorovec jaseňolistý** /*Negundo aceroides*.

Pajaseň žliazkatý (*Ailanthus altissima*), foto: Papáčová, L.

PREVENTÍVNE A MANAŽMENTOVÉ OPATRENIA:

INFORMOVANOSŤ

Jedným zo zdrojov rozširovania invázných rastlín sú záhrady, s následným vynášaním rastlinných zvyškov formou bioodpadu do extravilánov obcí. Viete, čo pestujete?

V súčasnom období sa vynára nová problematika pestovania rýchlorastúcich drevín, ktorá vznikla s potrebou využívania alternatívnych zdrojov energie. Najčastejšie sa jedná o drevinu z rodu Paulownia, ktorá je v našich podmienkach nepôvodným druhom. Ochrana prírody neodporúča pestovanie takýchto druhov, prípad-

ne navrhuje výsadbu pôvodných druhov rýchlo rastúcich drevín (topole, vrby, jelše atď), lokalizovanú mimo významných území.

VČASNÝ MANAŽMENT

Aj v záujme vlastníkov a užívateľov pozemkov je dôležité včasné odstraňovanie invázných druhov, keďže ich hromadný výskyt dokáže dlhodobo zhoršiť kvalitu vegetácie aj pôdy (povinnosť vyplýva z §7b odsek 2, zákona č.543/2002 Z. z.).

Druhy invázných rastlín a drevín, ktorým je potrebné venovať zvýšenú pozornosť a tiež spôsoby ich odstraňovania uvádza príloha č. 2a. vyhlášky č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane prírody a krajiny č.543/2002 Z. z.

Odstraňovanie invázných druhov je najefektívnejšie v počiatočnej fáze ich výskytu, keďže v neskoršom období sa zvyšujú náklady na ich elimináciu. Z hospodárskeho hľadiska sa invázne druhy podieľajú na stratách úrody, prípadne znižujú plochy využiteľné pre hospodárenie. Môžu tiež spôsobovať ochorenia poľnohospodárskych plodín i hospodárskych zvierat. Niektoré druhy sú evidované ako alergény (ambrózia, zlatobyľ), alebo môžu spôsobovať popálenia kože (boľševník).

Mechanický spôsob odstraňovania glejovky americkej, sekaním, foto: Papáčová, L.

TRADIČNÉ HOSPODÁRENIE

Najvhodnejšou a aj neefektívnejšou formou predchádzania rozširovania invázných druhov rastlín, prípadne aj potláčania ich výskytu je **obhospodarovanie pozemkov tradičnými spôsobmi, teda kosením a pasením**. Z doterajších poznatkov vyplýva, že naopak mulčovanie trvalých trávnych porastov pravdepodobne významne napomáha k rozširovaniu niektorých druhov invázných rastlín na veľkých plochách.

Tradičné obhospodarovanie v k.ú. Bizovo, foto: Papáčová, L.

Kosenie v k.ú. Petrovce, foto: Papáčová, L.

SPOLUPRÁCA

Pracovníci S CHKO Cerová vrchovina v území realizujú odstraňovanie niektorých invázných druhov. V rámci terénnych výjazdov sú priebežne odstraňované malé populácie glejovky americkej, napr. v katastrálnom území Petrovce, Gemerský Jablonec, Chrámec. Úspešná bola aj opakovaná likvidácia porastu pohánkovca / krídlatky pri Mačacom potoku v rokoch 2002 – 2005 realizovaná formou chemického postreku. Začiatkom leta v roku 2014 a opakovane v roku 2015 boli mechanicky odstraňované roztrúsené populácie glejovky americkej, v spolupráci s obcou Jestice a užívateľom pozemku. Pajaseň žliazkatý bol odstraňovaný v k. ú. Tachty (rok 2008) injektážnou aplikáciou herbicídov do dospelých jedincov. Účinnosť opatrení zameraných na odstraňovanie invázných rastlín sa vyhodnocuje. Z dlhodobého hľadiska je dôležité zameranie sa na prevenciu výskytu a na realizáciu účinných opatrení.

Problematika šírenia invázných druhov rastlín v území CHKO Cerová vrchovina ostáva ďalej otvorená z dôvodu pribúdania nových invázných druhov. S tým súvisí aj monitorovanie ich výskytu, navrhovanie vhodnej prevencie a účinných spôsobov ich odstraňovania.

Kľúčovú úlohu v prevencii šírenia i odstraňovania invázných druhov rastlín majú vlastníci, užívatelia pozemkov a obce.

Správa CHKO Cerová vrchovina upozorňuje na výskyt a na povinnosť odstraňovania invázných druhov rastlín aj v stanoviskách vydávaných ako podklady k rôznym druhom konaní.

V prípade potreby identifikácie, či konzultácie spôsobu odstraňovania invázných druhov rastlín neváhajte kontaktovať písomne, osobne alebo telefonicky Správu CHKO Cerová vrchovina, prípadne bližšie informácie môžete získať na stránke www.sopsr.sk (<http://www.sopsr.sk/publikacie/invazne/index.php>), prípadne na stránke www.cerovavrchovina.eu.

Kontaktná adresa

Štátna ochrana prírody
Správa Chránenej krajinskej oblasti Cerová vrchovina
Železničná 31, Rimavská Sobota
www.sopsr.sk
www.cerovavrchovina.eu

Autori textov: pracovníci S CHKO Cerová vrchovina,

Autori fotografií: archív S CHKO CV

Vydala: © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica v roku 2015 v rámci projektu „Vypracovanie pilotného programu starostlivosti o NP Veľká Fatra, NP Muránska planina a CHKO Cerová vrchovina v súlade s prehodnocovaním chránených území“, ktorý je spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Životné prostredie

Náklad: 3 000 kusov

Foto na obálke:

1. Malá populácia glejovky americkej, k. ú. Petrovce, foto: Papáčová, L.
2. porast zlatobyle v k. ú. Večelkov, foto: Papáčová, L.